Sivistys- ja tiedejaoston kuuleminen 22.11. ministeri Multala (valtiovarainvaliokunta

Tilannekuva korkeakoulupolitiikan vision toimeenpanossa ja hallitukset toimet tavoitteen (50 % nuorista aikuisista suorittaa korkeakoulututkinnon 2030) toteutumiseksi.

Valtion vuoden 2024 talousarvioehdotukseen sisältyy 11,7 miljoonaa euron määräraha, joka kohdennetaan aloituspaikkamäärien lisäämiseen. Aloitusmäärien lisäämiseen kohdennettaisiin yhteensä 41,3 miljoonaa euroa vuosina 2024-2027. Lisäaloituspaikat kohdennetaan erityisesti työvoimapulasta kärsiville aloille, joten varhaiskasvatuksen ja sosiaali- ja terveysalan koulutustarpeet ovat esillä valmistelussa. Syksyn 2023 aikana tehtävän valmistelun perusteella selviää tarkempi suunnitelma alakohtaisista kohdennuksista ja toteutuvista lisäaloituspaikkamääristä. Ammattikorkeakoulujen 3,5-vuotisissa koulutuksissa rahoituslisäys tarkoittaisi kertaluontoisesti noin 100 aloituspaikkaa. Jos koko yliopistorahoitus kohdennetaan varhaiskasvatukseen, koulutuksiin saisi noin 790 paikkaa.

Aloituspaikkojen riittävyyttä haastaa iso ryhmä ilman korkeakoulupaikkaa jäänyttä toisen asteen tutkinnon suorittanutta nuorta. Nuorten aikuisten ikäluokan koulutustason nostaminen 50 % vaatisi nykyisellä rakenteella vuositasolla noin 20 000 uutta aloituspaikkaa korkeakoulutukseen. Ei-ensikertalaisia paikan vastaanottaneita on vuositasolla 16 000 (joista 7 000 aiempi tutkinto, 9 000 aiempi opinto-oikeus)

Koulutustason nostamiseksi korkeakoulutusta on näin ollen suunnattava aiempaa voimakkaammin ensimmäistä tutkintoa suorittaville. Korkeakoulujen uusi rahoitusmalli on valmistelussa. Työryhmän esitys valmistuu 15.12.2023. Tavoitteena on luoda kannustimia ensikertalaisten aseman parantamiseksi opiskelijavalinoissa. Lisäksi on muun muassa parannettava avoimen korkeakouluopetuksen järjestämisedellytyksiä, monipuolistettava koulutustarjontaa ja luotava uutta täydennyskoulutustarjontaa, joka voisi osaltaan korvata tarpeen suorittaa useampia korkeakoulututkintoja. Hallitus laatii hallitusohjelman mukaisesti korkeakoulutuksen tarpeettoman kasaantumisen ehkäisemisen ja koulutustason noston – toimenpideohjelman viimeistään vuoden 2024 kehysriiheen mennessä.

Ennakointitiedon laatu ja tietopohja työvoimatarpeen ja -pulan tilannekuvasta aloituspaikkojen kohdentamiseksi. Mitä tietoa ja kuinka tietoa hyödynnetään.

Opetushallitus vastaa koulutustarpeiden ennakoinnista. Opetushallitus on saanut valmiiksi uusimmat ennakointilaskelmien päätulokset vuoteen 2040 ulottuvasta koulutustarpeesta elo-syyskuun vaihteessa 2023. Ennakointi on toteutettu kahdella skenaariolla: business as usual eli BAU-skenaario, jossa asiat kehittyvät nykykehityksen pohjalta ja kasvuskenaario, jossa talouden ja tuottavuuden kehitystä ohjaavat osaaminen ja digitalisaatio. Kummassakin ennakointiskenaariossa yli 50 % avautuviin työpaikkoihin kohdistuvasta työvoimatarpeesta kohdistuu korkeakoulutettuihin. Ennakoinnin tietoja päivitetään vielä loppusyksyn 2023 aikana tuoreiden työvoimatarve-ennakointien perusteella, mistä johtuen erityisesti tarkemman tason luokittelulla tarkasteltavat tulokset voivat vielä päivittyä.

Opetushallitusta tukee ennakointitiedon tuottamisessa Osaamisen ennakointifoorumi (OEF), joka on opetus- ja kulttuuriministeriön sekä Opetushallituksen yhteinen ennakoinnin asiantuntijaelin. Sen tehtävänä on edistää koulutuksen ja työelämän välistä vuoropuhelua. OEF tuottaa, analysoi ja levittää ennakointitietoa tulevaisuuden osaamis- ja työvoimatarpeista sekä esittää niiden pohjalta koulutuksen kehittämistarpeita. Ennakointiryhmien jäsenet ovat oman alansa työelämän, koulutuksen ja tutkimuksen asiantuntijoita.

OEF muodostuu ohjausryhmästä ja yhdeksästä eri aloja edustavasta ennakointiryhmästä, jotka ovat 1. luonnonvarat, elintarviketuotanto ja ympäristö, 2. liiketoiminta ja hallinto, 3. koulutus, kulttuuri ja viestintä, 4. liikenne ja logistiikka, 5. majoitus-, ravitsemis- ja matkailupalvelut, 6. rakennettu ympäristö, 7. sosiaali-, terveys- ja hyvinvointiala, 8. teknologiateollisuus ja –palvelut ja 9. prosessiteollisuus ja –tuotanto.

Opetushallituksen lisäksi myös monet muut tahot toteuttavat ennakointitoimintaa, useimmiten jollain rajatulla toimialalla tai yhden ammattiryhmän osalta. Esimerkiksi sosiaali- ja terveysalan koulutusmäärien ennakoinnin kehittämiseksi sosiaali- ja terveysministeriö käynnisti VN-TEAS-rahoituksella hankkeen, jonka tavoitteena on tuottaa ennakointimalleja ja tietoa tulevista koulutusmääristä. Hanke päättyy vuoden 2024 maaliskuussa. Sosiaali- ja terveysministeriön mukaan suurimpia sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstövajeryhmiä vuonna 2022 olivat lähihoitajat, sairaanhoitajat, lääkärit, sosiaalityöntekijät, kuulontutkijat ja puheterapeutit sekä hammaslääkärit.

Monet sidosryhmät ovat viestineet laajasti myös yksityisen sektorin työvoimatarpeista. Muilla toimialoilla tehdyt rajatummat ennakoinnit täydentävät Opetushallituksen tuottamaa laajaa kuvaa osaamistarpeista. Ennakointitietoa käytetään korkeakoulujen ohjauksessa, erityisesti tutkintotavoitteiden asettamisessa. Korkeakoulujen ohjauksen näkökulmasta suurin haaste on kohdentaa rajalliset resurssit siten, että kaikki toimialat saisivat riittävästi asiantuntevaa työvoimaa.

Varhaiskasvatuksen opettajista on pulaa ja vaka-laki edellyttää enemmän opettajia. Vaka-opettajien aloituspaikkoja pitäisi kiireesti lisätä yliopistoissa. Riittävätkö nyt linjatut lisäaloituspaikkamäärät tarvittavien vaka-opettajien kouluttamiseen ja mitä OKM tekee, jotta vaka-opettajapulaan vastataan ja näin varmistetaan varhaiskasvatuksen laatu ja lain tavoitteiden täyttyminen?

Varhaiskasvatuslain (540/2018) hallituksen esityksessä arvioitiin, että henkilöstötavoitteen saavuttamiseksi varhaiskasvatuksen opettajankoulutuksen aloituspaikkamäärän tulisi olla vuosittain noin tuhat vuoteen 2027 asti.

Koulutuksen aloittajamääristä vastaavat yliopistot. Vuosittaiseen tuhanteen aloituspaikkamäärään pääsemiseksi on määrällisiä koulutustavoitteita korotettu yliopistojen tulossopimuksissa. Sopimuskaudella 2021–2024 yliopistojen varhaiskasvatuksen vuosittainen tutkintotavoite nostettiin 855 tutkintoon (2017 –2020 vastaava luku oli 590). Lisäksi yliopistoille on suunnattu erityisrahoitusta, jotta ne pystyvät nostamaan sopimuskaudella aloituspaikkamääriä tarvittavalle tasolle. Opetus- ja kulttuuriministeriö on myöntänyt vuodesta 2018 lähtien varhaiskasvatuksen opettajankoulutukseen lisäaloituspaikkoja yhteensä yli 1 700 ja lisärahoitusta noin 35 M€. Lisärahoitusta on annettu vuositasolla keskimäärin noin 300 aloituspaikan verran.

Kun huomioidaan viime vuosien lisääntyneet aloituspaikat, on arvioitu, että valmistuneita varhaiskasvatuksen opettajia tulee lähivuosina noin 900 vuodessa. Koulutusmäärien lisäämisessä ja kohdentamisessa on kuitenkin huomioitava, että myös hakijamäärät ovat vähentyneet viime vuosina.

Lisäksi on tärkeää huomioida, että varhaiskasvatusalan työnantajilla on keskeinen rooli henkilöstöpulan ratkaisemisessa, erityisesti varhaiskasvatukset tehtävien veto- ja pitovoiman parantamiseksi. Kunnat ja muut työnantajat voivat myös hankkia varhaiskasvatuksen opettajan koulutusta työntekijöilleen, esimerkiksi varhaiskasvatuksessa lastenhoitajina työskenteleville, tilauskoulutuksena, jolloin ne ostaisivat tutkintokoulutuksen yliopistoilta.

Onko korkeakoulurahoitus tasapainoinen sen suhteen, että lukukausimaksujen tuoma oletettu lisärahoitus leikataan täysimääräisesti?

Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen EU/ETA-maiden ulkopuolisten opiskelijoiden lukukausimaksujen nostamisessa ja vastaavassa vähentämisessä korkeakoulujen valtionrahoituksesta on kyse hallitusohjelman mukaisista menosäästöistä. Korkeakoulujen talouden kannalta järjestelyn pitäisi lähtökohtaisesti olla kustannusneutraali. Vielä ei ole mahdollista esittää täsmällistä arviota kokonaisvaikutuksesta. Hyvä kuitenkin huomata korkeakoulujen vuoden 2024 valtiorahoitukseen kohdennetun 5 milj. euron menosäästön mittaluokka suhteessa vuoden 2024 talousarvioesityksessä olevaan yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen yhteensä 3,1 miljardin euron rahoitustasoon.

AMK-rahoitustilanne ja riittävyys, AMK:iden osallistuminen T&K-kokonaisuuteen.

Ammattikorkeakoulujen rooli TKI-järjestelmässä on niitä koskevan lain mukaisesti harjoittaa ammattikorkeakouluopetusta palvelevaa sekä työelämää ja aluekehitystä edistävää ja alueen elinkeinorakennetta uudistavaa soveltavaa TKI-toimintaa. Ammattikorkeakoulujen T&K-toiminnan rahoitus oli 235 miljoonaa euroa vuonna 2021. Täydentävän rahoituksen osuus sektorin rahoituksesta oli 56 %. Osuus vaihtelee ammattikorkeakouluittain 34–85 prosentin välillä. Ammattikorkeakoulujen ulkoisesta rahoituksesta merkittävin osuus tulee rakennerahasto-ohjelmista (EAKR ja ESR, 21 % 2021). Esimerkiksi Business Finlandin osuus on 2% ja yritysrahoituksen 4%.

Hallitusohjelmassa linjataan, että T&K-rahoituksen lisäykset kohdistetaan myös ammattikorkeakouluissa tehtävään perus- ja soveltavaan tutkimukseen Business Finlandin ja Suomen Akatemian kilpaillun rahoituksen kautta. Tämän myötä Business Finland on velvoitettu TAE 2024 kirjauksissa kehittämään mekanismin, jolla varmistetaan rahoituksen kanavoitumista myös ammattikorkeakoulujen yritysyhteistyössä tehtävään soveltavaan tutkimukseen. Lisäksi ammattikorkeakoulut voivat hyötyä EU-vastinrahoituksesta.

Ammattikorkeakoulujen välillä on merkittäviä eroja niiden TKI-toiminnan volyymissä ja TKI-toiminnan henkilöstörakenteessa. Ammattikorkeakoulujen T&K-henkilöstössä on merkittävä osuus ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneita. Tohtorikoulutettujen T&K-työvuodet ovat ammattikorkeakouluissa maltillisia, mutta kasvusuunnassa.

Opetus- ja kulttuuriministeriö on vuodesta 2018 alkaen kohdentanut ammattikorkeakoulujen T&K-profiilien ja kapasiteetin vahvistamiseen rahoitusta, joka kaksinkertaistui 10 miljoonaan euroon vuodessa 2023 alkaen.

Ammattikorkeakoulut osallistuvat T&K-toimintaan kouluttamalla T&K-henkilöstöä erityisesti pienten ja keskisuurten yritysten palvelukseen. Tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoituslain mukaisia lisäyksiä ei ole mahdollista kohdentaa ammattikorkeakoulujen tarjoamaan koulutukseen, mutta rahoitusta voitaisiin kohdentaa esimerkiksi jatkuvan oppimisen T&K-muotoiseen toteuttamiseen. Pk-yritysten aktivoiminen TKI-toimintaan on yksi tavoitteista. Vain pieni osa pk-yrityksistä nykyisellään tekee T&K-toimintaa.

T&K rahoituksen kohdennus nyt ja jatkovuosina OKM näkökulmasta.

Valtion T&K-rahoitusta koskeva laki tuli voimaan vuoden 2023 alusta. Vuotta 2024 koskevat lain ensimmäiset esitykset lisärahoituksen kohdennuksista on tehty osana vuoden 2024 talousarvioprosessia. Hallituskaudella valtion rahoitus kasvaa noin 280 miljoonaa euroa vuodessa. Rahoituslain mukaisia korotuksia vuosille 2025–2027 ei vielä kohdennettu tarkemmin, mutta tehdyillä esityksillä on vaikutuksia koko JTS-kauteen 2024-2027.

Kohdentamisesta päätetään myöhemmin tulevien talousarvioiden ja julkisen talouden suunnitelmien yhteydessä. Laadittavana on valtion T&K-rahoituksen käyttöä koskeva monivuotinen suunnitelma, johon on tarkoitus kirjata T&K-rahoituksen päälinjaukset. Suunnitelma on tarkoitus antaa valtioneuvoston selontekona eduskunnalle. Linjaukset ohjaavat ministeriöiden budjettivalmistelua tulevina vuosina.

Hallitus on tehnyt TAE 2024:ssä esityksiä sekä pysyvistä korotuksista (187 miljoonaa euroa) että määräaikaisista rahoituksen lisäyksistä, jotka jakautuvat vuosille 2024-2027 eri suuruisina. Lisäksi OKM:n hallinnonalan toimijoille kohdistuu osa EU-vastinrahoituksesta. Tähän on varattu yhteensä 35 milj. euron vuosittainen määräraha. Määräaikaisista rahoituslisäyksistä merkittävin on tohtoripilotti, johon ehdotetaan yliopistoille 40 miljoonaa euroa vuodelle 2024 (yhteensä 262 milj. euroa vuosina 2024-2027). Tohtoripilotin rahoitus on valtion rahoitusta yliopistoille.

Vielä ei ole tiedossa, missä määrin Business Finlandin hankevaltuuden korotus tulee kohdistumaan tutkijalähtöiseen soveltavaan tutkimukseen, sillä Business Finlandin rahoituslisäyksiä ei ole talousarvioesityksessä kohdistettu tarkemmin.

Pysyvistä ja määräaikaisista rahoituksen lisäysesityksistä OKM:n hallinnonalalle kohdistuisi suoraan 34% vuonna 2024. OKM:n hallinnonalan osuus T&K-rahoituksesta on ollut noin 60%. Vuoden 2024 T&K-rahoituksen lisäykset kohdistuvat merkittävässä määrin muille hallinnonaloille ja yrityslähtöiseen T&K-toimintaan.

Hallitusohjelman mukaisesti T&K-rahoitusta tulisi kohdentaa erityisesti alkuvaiheessa TKI-osaajien kouluttamiseen ja korkeakoulujen perusrahoituksesta huolehtimiseen. OKM:n hallinnonalan osalta korkeakoulujen rahoituksen lisäämisestä tulee huolehtia tulevissa kohdennuksissa. OKM:n näkemyksen mukaan tulevissa päätöksissä tulee vahvistaa myös tutkimusinfrastruktuurien

rahoitusta, Suomen Akatemian kautta jaettavaa kilpailtua tutkimusrahoitusta. Myös suurteholaskennan kapasiteetista tulee huolehtia hallitusohjelman kirjauksen mukaisesti.

T&K-järjestelmää tulee kehittää kokonaisuutena. Tutkitun tiedon mukaan julkisen rahoituksen vaikutus on suurin, kun se kohdistetaan perustutkimukseen ja sille pohjautuvaan korkeakoulutukseen. Kotimainen uutta tietoa tuottava tutkimus (perustutkimus) on välttämätön edellytys kyvylle hyödyntää muualla tuotettua uutta tietoa ja korkeatasoiselle soveltavalle tutkimukselle. Tämän päivän T&K-intensiivisten toimialojen menestys perustuu usein vuosikymmenien saatossa tehtyihin julkisiin panostuksiin perustutkimukseen (esimerkiksi kvanttiteknologia, syöpäbiologia, tekoäly).

Kulttuuripoliittisen selonteon valmistelun tilannekuva

Tiede- ja kulttuuriministeri Sari Multala on nimittänyt työryhmän ja käynnistänyt työn 9.11. kulttuuripoliittisen selonteon laatimiseksi. Puheenjohtajana toimii valtiosihteeri Elina Laavi. Selonteko valmistellaan laajapohjaisessa vuorovaikutuksessa alan toimijoiden ja sidosryhmien kanssa. Selonteon **tarkoituksena on tuottaa kunnianhimoinen tulevaisuuskuva**, joka mahdollistaa Suomen taide- ja kulttuuripolitiikan pitkäjänteisen kehittämisen. Selonteossa linjataan keskeiset toimenpiteet tavoitteiden saavuttamiseksi.

Selonteon valmistelu aloitetaan kutsumalla taiteen ja kulttuurin toimialan edustajat yhteiseen aloitustilaisuuteen maanantaina 27.11. klo 11:30-14.30 Tieteiden taloon. Tilaisuuteen on mahdollista osallistua paikan päällä tai seurata verkkoyhteyden kautta. Selonteon valmistelua tukee ohjausryhmä, jonka tavoitteena on täydentää ja ohjata valmistelutyötä. Työryhmän määräaika päättyy 30.6.2024.

Tiedote ja linkki tapahtumaan

- Toimintaympäristömuutokset vaikuttavat kulttuurialaan, sen toimijoihin ja toimintaedellytyksiin. Mitä vahvempia ja dynaamisempia kulttuuri ja taide ovat, sitä enemmän ne **tuottavat henkistä ja taloudellista, kaikkien hyvinvointia vahvistavaa lisäarvoa yhteiskunnassa.** Alueelliset ja paikalliset erot taiteen, kulttuurin ja kulttuuriperinnön tarjonnassa ja käytössä ovat suuria. Kulttuurin saatavuutta ja saavutettavuutta parantavilla toimilla voidaan vahvistaa ihmisten osallisuutta ja hyvinvointia, mahdollisuuksien tasa-arvoa sekä torjua eriarvoistumiskehitystä ja luottamuksen rapautumista.
- **Kulttuuri- ja luovilla aloilla on suuri kasvupotentiaali.** Muutokset toimintaympäristössä luovat tarvetta ja mahdollisuuksia vahvistaa alan tuki- ja rahoitusjärjestelmiä, vahvistaa kulttuurialan toimijoiden resilienssikykyä sekä kehittää alan omia toiminta- ja tuotantomalleja myös kansainvälisen viennin näkökulmasta. Kulttuurin ja taiteen alat vaikuttavat aiempaa enemmän toisiinsa ja tuottavat uudenlaisia taiteen ja kulttuurin tuottamisen, esittämisen ja jakelun muotoja. Alan sisältöjen, tuotteiden ja palvelujen kysyntä kasvaa osin miltei räjähdysmäisesti, kuten audiovisuaalisella alalla ja e-kirjapalveluissa. Tämä vaikuttaa muun muassa tekijöiden tulonmuodostukseen ja tekijänoikeuksiin.
- Yhä keskeisemmäksi kulttuuripolitiikassa nousevat etnisen, kielellisen ja kulttuurisen **moninaistumisen huomioon ottaminen**, hyvien väestösuhteiden vaaliminen sekä

yhdenvertaisuuden ja osallisuuden vahvistaminen laajemmin. Tämä puolestaan lisää kansallista yhtenäisyyttä ja hyvinvointia sekä vähentää eriarvoistumiskehitystä.

- Selonteon rinnalla valmistellaan **luovien alojen kasvustrategia** poikkihallinnollisena yhteistyönä sekä pysyvät yhteistyömenettelyt erityisesti opetus- ja kulttuuriministeriön sekä työ- ja elinkeinoministeriön välillä. Kulttuuri, kasvatus, koulutus ja tiede muodostavat ytimen taloudellisesti kestävälle, elinvoimaiselle ja uudistuvalle sivistysyhteiskunnalle, jossa kansalaiset kokevat osallisuutta ja luottamusta. Lasten ja nuorten kasvu kulttuurin tekijöiksi ja kokijoiksi on ratkaisevaa elävän suomalaisen sivistyksen kehittymiselle.

Kulttuuripuolen leikkaukset (”rautalankamalli” aiempien päätösten ja hallitusohjelman mukaisten päätösten kohdennuksista; miksi leikkauksia voimakkaasti vapaan kentän rahoitukseen?)

Taiteen ja kulttuurin toimialan säästöt ja määrärahojen tason alenemiset hallituksen vuoden 2024 talousarvioesityksessä

<u>Pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelmaan sisältyvät valtionavustussäästöt kulttuurin ja taiteen toimialojen osalta</u>
Pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelman liitteen B mukaan opetus- ja kulttuuriministeriön valtionavustusten tasoa alennetaan asteittain. Vuonna 2024 taso alenee hallitusohjelman liitteen mukaan yhteensä 10 miljoonaa euroa.
Edellä mainitusta yhteensä 10 milj. euron valtionavustusten tason alentamisesta kohdistuisi taiteen ja kulttuurin toimialalle yhteensä 4,002 milj. euroa. Säästöt toteutettaisiin siten, että ne eivät kohdistuisi hallitusohjelman kulttuuria ja kulttuurialaa koskeviin painopisteisiin.
Säästöt kohdennettaisiin seuraavasti:

- **mom 29.80.21 Taiteen ja kulttuurin yhteiset menot**, **0,2 milj. euroa**
  kokeilu-, tutkimus-, selvitys-, kehittämis-, arviointi- ja seuranhankkeiden sekä tilasto- ja tietohankkeiden valtionavustusten alentaminen
- **mom 29.80.30 Valtionavustukset yleisten kirjastojen toimintaan, 0,86 milj. euroa**
  - vähälevikkisen kirjallisuuden ostotuen lakkauttaminen
- **mom 29.80.50 Avustukset taiteen ja kulttuurin edistämiseen**, **yhteensä 2,942 milj. euroa**
  - kuntien ja alueellisen kulttuuritoiminnan kehittämisavustusten lakkauttaminen (1,272 milj. euroa)
  - seurantalojen korjausavustuksiin sekä neuvonta- ja ohjaustyöhön kohdistuvien avustusten puolittaminen (0,83 milj. euroa)
  - kansainväliseen toimintaan (ystävyysseuratoiminta) kohdistuvien avustusten kokonaismäärän puolittaminen (0,84 milj. euroa)

Lastenkulttuuriin, kulttuurin tekijöihin ja taiteen tekemiseen liittyviä valtionavustuksia eikä myöskään Taiteen edistämiskeskuksen, Museoviraston, Suomen elokuvasäätiön tai Kansallisen audiovisuaalisen instituutin myöntämiä valtionavustuksia ole tarkoitus hallitusohjelmakirjausten toteuttamiseksi lakkauttaa tai vähentää.

Muut toimialan vuoden 2024 määrärahoihin kohdistuvat vähennykset johtuvat pääosin määräaikaisen elpymis- ja palautumissuunnitelmaan liittyvän rakennetuen pienenemisestä,

kertaluonteisen Turun tuomiokirkon peruskorjausavustuksen loppumisesta, eduskunnan kertaluonteisten lisäysten poistumisesta ja rahapelituottoja koskevan kompensaation tasomuutoksesta.

Edellisen hallituskauden aikana tehdyistä linjauksista johtuva tasomuutos, joka johtuu rahapelituottojen alenemisen kompensaation vajavuudesta (parlamentaarinen työryhmä ja kevään 2023 kehyspäätös)

Veikkaus Oy:n tuloksen alenemisen kompensaation vajaus on taiteen ja kulttuurin toimialalle suuruudeltaan 4,23 milj. euroa vuonna 2024. Määrärahataso jää pysyvästi alhaisemmaksi, koska vuodesta 2024 lukien kytkös rahapelituottojen ja taiteen, tieteen, liikunnan ja nuorisotyön rahoituksen välillä katkaistaan.

Alhaisemmasta määrärahatasosta johtuva leikkaus on kohdennettu juustohöyläperiaatteen mukaisesti niihin menokohteisiin, joita on rahoitettu vuonna 2023 rahapelitoiminnan voittovarat taiteen edistämiseen –momentilta (29.80.52) ottaen huomioon kuitenkin sopimuksiin tai lainsäädäntöön pohjautuvat poikkeukset. Yleinen leikkausprosentti on noin 4,7. Koska momentilta 29.80.52 on rahoitettu toimintoja opetus- ja kulttuuriministeriön lisäksi myös muun muassa Taiteen edistämiskeskuksesta ja Museovirastosta, kohdistuu leikkaus myös tältä momentilta näistä virastoista myönnettäviin määrärahoihin. Leikkausta ei siten ole kohdennettu muiden momenttien määrärahoihin, kuten apurahamomenttiin, ylimääräisiä taiteilijaeläkkeitä koskevaan momenttiin eikä muihinkaan lakisääteisiin tarkoituksiin kohdistuviin momentteihin.

Lukulahja lapselle vakinaistamisen rahoituksen tilanne.
Lukutaidon edistämisen kokonaiskuva OKM hallinnonalalla (rahoitus sirpaloitunut eri momenteilla).

Opetus- ja kulttuuriministeriö myöntää vuosittain toiminta-avustuksia lukutaitoa ja pitkäjänteistä lukemista edistävälle Lukukeskus ry:lle (n. 335 000 euroa / vuosi), valtakunnalliselle lasten- ja nuortenkirjallisuuden ja lastenkirjataiteen edistämis- ja tiedotuskeskus ja erikoiskirjasto Lastenkirjainstituutille (n. 157 000 euroa / vuosi), Suomen Kirjainstituutin säätiön lukemista edistävälle työlle (n. 81 000 euroa / vuosi) sekä Suomessa että kansainvälisesti vapaaehtoisvoimin lukemisen ja laadukasta lasten- ja nuortenkirjallisuutta edistävälle IBBY Finland ry:lle (n. 7 000 euroa / vuosi).
Seinäjoen kaupungille / kaupunginkirjastolle on annettu vuodesta 2019 alkaen lasten ja nuorten lukemista ja lukutaitoa edistävien kirjastopalvelujen valtakunnallinen erityistehtävä, jonka toteuttamiseen opetus- ja kulttuuriministeriö myöntää vuosittain n. 200 000 euron avustuksen. Maahanmuuttajien lukemisen edistämistyöhön omalla äidinkielellä ministeriö myöntää vuosittain n. 350 000 euron avustuksen Helsingin kaupunginkirjastolle sekä saamenkielisten lukemiseen edistämiseen noin 120 000 euron avustuksen Rovaniemen kaupunginkirjastolle ja venäjänkielisten lukemisen edistämiseen 353 000 euron avustuksen Espoon kaupunginkirjastolle.

Lukemisen alueellista yhdenvertaisuutta pohjoisen raja-alueilla ministeriö tukee vuosittain n. 200 000 euron avustuksella yhteispohjoismaiseen kirjastoautotoimintaan. Viittomakielisen kirjaston toimintaan myönnetään vuosittain 220 000 euron avustus.

Vuoden 2024 talousarviossa osoitetaan yleisten kirjastojen momentille 200 000 euron määräraha vankiloissa tehtävään lukutaitotyöhön. Määräraha on tarkoitettu pysyväksi.

Lisäksi kirjastojen alueellista ja paikallista lukutaitotyötä avustetaan vuosittain aluehallinnon kautta myönnettävillä valtionavustuksilla yhteensä n. 600 000 -700 000 eurolla Kansallisen lukutaitostrategian linjausten mukaisesti. ja Opetushallituksen Lukuliikkeen toiminnan jatkamiseen osoitetaan vuonna 2024 700 000 euron määräraha (riihipäätös 19.-20.9.2023).

Suomen sanataideopetuksen seura ry (SSOS), sanataiteen ja erityisesti sen opetuksen ammattilaisten valtakunnallinen keskusjärjestö, saa opetus- ja kulttuuriministeriöltä vuosittain toiminta-avustusta (n. 14 000 euroa). Vuonna 2024 taiteen perusopetuksen opetustuntikohtaisen valtionosuuden piirissä on yksi sanataiteen alan oppilaitos, Vantaan sanataidekoulu.

Opetus- ja kulttuuriministeriö tukee toiminta-avustuksilla kirja-alan järjestöistä Nuoren Voiman Liitto ry:tä (n. 190 000 euroa / vuosi), Suomen Kirjailijaliitto (n. 143 000 euroa / vuosi), Finlands svenska författareförening rf:ää (n. 17 000 euroa / vuosi), Suomen tietokirjailijat ry:tä (n. 44 000 euroa / vuosi)Suomen Näytelmäkirjailijat ja Käsikirjoittajat ry:tä (n. 93 000 euroa / vuosi) sekä Suomen kääntäjien ja tulkkien liittoa (n. 53 000 euroa / vuosi) ja Kirjallisuuden vientikeskus FILIä (n. 620 000 euroa / vuosi). Näiden lisäksi OKM tukee selkokielistä kirjallisuutta (Selkokeskus, n. 145 000 euroa / vuosi) sekä Suomen kirjallisuuden kääntämistä muille kielille sekä kirjallisuuden suomentamista (Kirjallisuuden vientikeskus FILI, n. 478 000 euroa / vuosi).

Opetus- ja kulttuuriministeriön pyrkimyksenä on vakiinnuttaa Lukulahja lapselle –malli eli neuvolan kautta jaettava kirjakassi jokaiselle syntyvälle lapselle Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelman mukaisesti *(määrärahaesitys 350 000 euroa sisältyy okm:n täydentävään TAE24-esitykseen, mutta ei sisälly VM:n kantaan).*

Talousarvioesitystä täydentävän esityksen ennakointi vastuualueen osalta.

Korkeakouluopetuksen ja tutkimuksen osalta täydentävä esitys (VM:n kanta 10.11.2023) sisältää TKI –rahoituksen lisäysohjelmaan liittyvänä siirtona TEMin hallinnonalalta EU:n rahoittamien tutkimus- ja kehittämistoiminnan hankkeiden kansalliseen vastinrahoitukseen yliopistoille, ammattikorkeakouluille ja CSC:lle yhteensä runsaat 21 milj. euroa. Lisäksi teknisenä järjestelynä perutaan 635 000 euroa vuoden 2022 talousarvion määrärahasta ”EU:n elpymis- ja palautumissuunnitelman toimenpiteen digitaalinen infrastruktuuri osaajien maahanmuuton tueksi” ja siirretään määräraha Migrin käytettäväksi.

Kulttuurin ja taiteen osalta talousarvioesitystä täydentävä esitys (VM:n kanta 10.11.2023) sisältää määrärahalisäyksenä vuokraindeksien tarkistusten lisäksi 938 000 euroa Kansallisgallerian kokoelmakeskuksen vuokramenoihin.

Hallituksen esitys talousarvioesitystä täydentäväksi esitykseksi annetaan 23.11.2023.

Vastuualueenne kipupisteet talousarvioesityksessä.

Kulttuuripolitiikan edistämistä koskevat tavoitteet hallitusohjelmassa ovat laajat, koska samaan aikaan joudutaan toimialalle kohdistamaan säästöjä. Kulttuuripoliittisen selonteon valmistelu tulee olemaan keskeisessä asemassa mietittäessä toimialan rahoitusta tulevaisuudessa.